

Nemcsak a lelkigyakorlatok mivoltát, célját, hivatását mutatja be, nem csupán a Ratio Studiorum keletkezéséről, rendszeréről, intézményeiről nyújt felvilágosítást és találó jellemzést, hanem kiterjeszkedik a rend népnevelő tevékenységére is, amelyet tudományos művek, folyóiratok kiadásával, lelkigyakorlatos mozgalommal, (Manréza) népmissziókkal, Jézusszívétossággal, a pogány missziókkal, szociális mozgalmakkal, (kórházzövetkezetek, a Magyar Dolgozók Hivatásszervezete, KIOE, KIE, érdi főiskola) végez. A jezsuiták között a nagyszerű lelkipásztorok, kitűnő hitszónokok mellett világhírű tudósok, nagyhatású írók, szervezők, misszionáriusok, szociális apostolok is szép számmal akadnak. Renuntiabant saeculo et proprietatibus. Lemondtak a világról és javakról, hogy teljesen mások testi és lelki jólétét szolgálhassák ennél fokozottabb önfeláldozással és mennői felülőbb eredménnyel.

Mester János méltó és érthető lelkesedéssel ír a jezsuiták elévülhetetlen érdemeiről. Kiemeli a magyarság érdekében végzett munkájukat is, hangsúlyozza, mennyi és mennyi olyan gondolat és törekvés van nevelési rendszerükben, amelyet a mai világ is sokra becsül, de azért megmaradt tárgyilagosnak és nem mulasztja el, hogy rámutasson ennek a nevelési rendszernek a hiányaira is. A szerző derék munkát végzett ezzel a komoly tudással és ritka hevülettel megírt füzettel, amely méltó arra, hogy men-
nél több magyar ember elolvassa.

Stuhlmann Patrik.

Sümeghy Vera: Atlétaeszmény a görög művészetben. (A Kir. Magy. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Classica Archaeologiai Intézetének dolgozatai 22. sz.) Budapest, 1940., 8-r., 67 lap.

A fenti cím alatt nem csupán a görög atlétaeszmény kifejlődésének, hanem az egész ókori görög lelkiségnek, szellemnek történetét adja a szerző. Egész írásából sugárzik testnevelő tárgyának, az atlétikának, a nemcsak sportnak lelkes szeretete és emellett mégsem marad a testhez kötött. Végig figyelemmel kíséri a sportnak léleknevelő és alakító hatását is. Az atlétikán keresztül az egész életet nézi és figyeli annak együttes fejlődését, virágzását, majd hanyatlását. Az atlétaábrázolásokon tükröződni lát-
szik a görögség teljes élete, történelme.

Az atlétikai versenyek legfőbb központjában, Olympiában, de másutt is a versenyeknek kezdetben teljesen vallásos jellege van. A fennmaradt legkorábbi ruhátlan férfiszobrokról csak az bizonyos, hogy készítőjük vésőjét atléta ihlette, de nem biztos, hogy atléta győzelmét, isten dicsőségét vagy halott emlékét szolgálták-e? Ezekben bontakozik ki a mozgásra, cselekvésre hivatott szabad, európai ember. Harc és atlétika a kenyerük, mert a VI. század dór embereszménye atlétagyőzelmét harci hőstettekkel tetézte. A század második felében Peisistratos athéni zsarnokuralma alatt rövid időre érvényre jut a könnyedebb, kifinomultabb ion szellem és ennek hatására az izmos atlétatest nőiesen karcsúra vékonyodott és mosolyra derült a komoly férfiarca. A VI. század végének komoly időszaka, a perzsa háborúk

kora azonban nagy változást hoz. A művészi ábrázolások komoly atlétákat, felelősségteli, tettrekész embereket mutatnak, akik harcolnak szabadságukért, megvédik azt a Kelettel szemben. Erre nevel a sport, az atlétika, mely a művészetben szabad mozgásábrázolásra sarkalja a művészeket. Az atlétikai mozgásábrázolás Myron diszkoszvetőjében éri el tetőfokát.

Az V. század eszménye: az önmegismerés és akaratfegyelem teljes mértékben érvényesül a művészet atlétaábrázolásain. A perzsa háborúkat után emelkedik legmagasabbra az atlétika nemes küzdelme. Spártában a legfontosabb a testi és lelki erőnek kiművelése a honvédelem érdekében. Athénben ezzel szemben a szellem fejlesztésére is gondot fordítanak. Attikában az emberek lelki alkata az érzelem és akarat, a szép és jó egyensúlyán épül fel. Ennek megfelelően a művészet emberábrázolásai eszményítették, kifinomultabbak, mint a dór iránynál. Az attikai embertípus a Parthenon képszalagján vonul el előttünk, a kemény dór eszményt Polykleitos Doryphorosa mutatja be. A kétféle női eszményképet pedig Pheidias Athéna Lemniája és Polykleitosnak tulajdonított berlini amazon képviselik. A két irány kiegyenlítődéését, egymáshatását szépen mutatja Polykleitos Diádumenosa.

Az idők haladtával megváltozik a görög szellem. A felvilágosodás, szofisztika nyomán megrendül az istenekbe vetett hit., Az atlétikától elfordul az érdeklődés a filozófiai viták felé. Az atlétika ennek következtében csak mint sport, mint látványosság fejlődik tovább, a versenyek vallási jelentősége háttérbe szorul. A peloponnesosi háborúban győztes Sparta hatására ugyan még kísért a régi nemes atlétaeszmény, de a kor ábrázolásain Herakles már nem küzd, hanem Eros kíséretében vezeti aráját az esküvőre. A tanagrai szobrok, a ruhátlan márvány Aphroditék, Praxiteles lehelletfinom felületkidolgozású alkotásai egyfelől, Skopas lelkiviharoktól tépázott alakjai másfelől azok, amikről leolvasható az érzelmi és akarat egyensúlynak felbomlása. Platon és Aristoteles nyomán felébred az emberekben a vágy, az eros. Érzelmeket nem gyűrik már le. 338-ban azután elvész a görög szabadság, de a görög kultúra nem tűr korlátozást a hellenisztikus korban, meghajol előtte a hódító Nagy Sándor is. A művészet korlátlanul megnyilatkozó szabadságának legnagyobb képviselője Lysippos. Apoxyomenosa, melynek mintaképe még mindig atléta. Az atlétaképzés azonban már túlfinomodott. A vágy már nem a győztes olajkoszorúja, hanem az eredmények fokozása. A művészetben megjelenik a hivatásos, szellemi képességekkel nem nagyon rendelkező atléta alakja. A küzdelem kíméletlenül durvává fajul, szabadon tombolnak a szenvedélyek az önfegyelem korlátjai nélkül. Kopik az atlétaeszmény és kopik a lélek hamva. A későantik, csak izmainak élő atlétaeszmény azonban elhamvad a kereszténység tűző napfényében, a test aszkézisét felváltja a lélek aszkézise.

Itt, a dolgozat befejező mondatainak idézésénél kell azonban pár megjegyző szót fűzni az ismertetéshez és egyben az egyedülálló kis tévedésre rámutatni. A megadott tárgyon természetesen már kívül esett volna a bővebb fejtegetés, mégis a középkort talán nem lehet azzal a pár egységes hangulatot jellemző mondattal elintézni, mint ahogy Sümeghy Vera tette. Egy

bekezdéssel lett volna talán hosszabb írása és érdekesen mutathatta volna be az antik embéreszmény erőteljességét, ha jelzi, hogy még a középkor két időszaka is: a Karoling idő (a VIII. század közepétől a X. század közepéig), majd a gotika (1150—1250 között), mennyire az antik kultúra és szellem hatása alatt áll újra. Az, amit ő mond jellemzőnek a középkorra, tulajdonképpen csak a Nagy Szt. Gergely és Szt. Benedek-től bevezetett korszakra (a VI. század közepétől a VIII. század közepéig), majd a szorosan vett románkorra (a X. század közepétől a XII. század közepéig) vonatkozik. Nagy Károly alatt hihetetlen módon virágzik az antik imádat és antik életmód utánzása. Nagy Károly vadászaton résztvevő lányáról írták, hogy »sophokleszi kothurnus díszíti a hajadon lábát«. A művészetben az ábrázolás központjába kerül újra az ember és pedig naturalista mozgalmassággal. St. Gallen és Fulda miniatűrjein nem csak erőtől duzzadó harcosok mérik össze fegyvereiket, de Dávid királyt pl. zenészei és táncosai körében mutatják be. Erre reakcióként következett a román kor, melyre valóban ráillik Sümeghy Vera középkor-jellemzése. A gotikát azonban már ismét nem szabad ezzel egy kalap alá vonni. A gotikus szobrok aszkéta magánya megszűnik, az ábrázolt embert visszahelyezik erre a földi világra, ahol mozognak, éreznek, egyszóval ismét annak vészik, ami: földi teremtménynek. Az antik már most csodálat tárgya lesz ismét: a tövishúzó fiú alakját Wettin-i Frigyes 1152-ben meghalt magdeburgi érsek síremlékére meri helyezni. Assisi Szt. Ferencnél; Aquinoi Szt. Tamásnál, a gotikus művészet szobrainál már »nem vész el a test a lélek áramlásában«. Ezeknél nincs meg a földi élet szépségeinek tagadása. Itt kerül összhangba a föld immanens embere a túlvilág transzcendens értékei felé törekvő lélekkel. A szobrok az antik arány és forma megvalósítása mellett mély lelki életet fejeznek ki. Az »édes új stílus« a lelkes kifejezésnek és antik arálynak bensőséges egybeolvadása által jött létre. Az »embersors: mindig szebbé, jobbá lenni, előretörni, küzdeni« tehát életteljes változatossággal nyilatkozik meg az egységnek hitt középkor századaiban is.

Igen érdekes lett volna befejezésül erről olvasni pár sort Sümeghy Vera írásában, de hangsúlyozni kell, hogy ez a kis hiány-munkájának értékéből és szépségéből nem von le semmit. Tudományos értekezését bárki számára könnyűvé és igazán élvezhetővé teszi feltűnően könnyed és gördülékeny stílusa, mely a mellett mégis alkalmazkodik tárgyalásának alapos komolyságához.

Aggházy Mária.

Bene Lajos: Szülői értekezletek és a szülők látogatása. Budapest, 1941. 8-r., 156 lap.

Újabbán mindinkább szaporodnak azok a művek, amelyek a nevelés folyamatának egysége érdekében arra törekszenek, hogy a nevelés két legfontosabb tényezője, a szülői ház és az iskola közti kapcsolatokat bensőbbé és harmonikusabbá tegyék. Ezek közül való a *Bene Lajos* szerkesztésében megjelent fenti könyvecské is, amely a szerkesztő előszaván és két bevezető cikkén kívül 25, népiskolai szülői értekezletre való minta-előadást tartalmaz.